

Aleje pri cestách
pomaly končia.
Ako začínali?

Vladimír Jancura
Bratislava

Takmer po každej čelnej zrážke auta so stromom si to skôr či neskôr odskáče nielen strom, ale celé stromoradie. Nemilosrdne ho vyrúbu. Akoby za tragickej nehodu mohla nehybná drevina, a nie nepozorný či unavený (často aj spoločensky) vodič, ktorý neprispôsobil rýchlosť jazdy stavu vozovky. Skrátka, následok sa tu vydáva za príčinu.

Stromy musia ako prvé preč, keď sa rozširuje cesta či buduje diaľnica. Prípadne sa nájde iný dôvod. „Sú zdrojom nebezpečných alergénov,“ povie sa. Inokedy cestári poukážu na schátraný stav stromov. „Vedť sú skrz naskrz preniknuté chorobami, vari nevidíte?“ Všetky nie, ale pod motorovými pilami vzápäť skončia aj zdravé.

Mnohé vyzerajú naozaj zle, ale kto za to môže, že toľko alejí vedľa ciest prvej, druhej či tretej triedy sa premenilo na choré „starobince“ a že sú dnes v eágórii?

V uplynulých desaťročiach sa o ne nikto nestaral, nikto ich odborne neošetroval, nikto prestarnuté dreveniny nevymieňal a nevyúsádzal za ne nové, vhodné náhradné stromčeky. Ale mal vôleb ktorí „Každá cesta má svojho pána, má ho i každá alej,“ upozorňuje krajinný archi-

tekta Zoltána Balko z Nitry.
„Ale mäloktočorý správca či vlastník nájde na investovanie do údržby alejí nejaké peniaze, navyše, liečba stro-mov je dnes veľmi drahá.“

A tak je jednoduchšie celú alej „skosit“. Dendrológ, človek študujúci dreviny, by sice povedal, že aj umierajúce stromoradie má svoj pôvab. A že je prinajmenšom poučné sledovať záver jeho životného cyklu, takého prirodeného a pre mnohé organizmy aj

*„Prečo rúbat
hlava-nehlava
aj tam, kde
je nižšia
frekvencia
cestnej
premávky?“*

Zoltán Balko, krajinný architekt

dôležitého. Dodajme: poučné i smutné

Ale ešte prv než tie ale-
je u nás definitívne zaniknú,
pripomeňme si, ako vznika-
li. A vzážme, či aspoň časť
z nich neradovo predsa len
obnoviť a zachovať pre nasle-
dujúce generácie

Predkovia si ich cenili

Obhajcovia alejí a stromoradí (čo nie je to isté, alej tvoria minimálne dva rady stromov po oboch stranách cesty) dôvodia napodiv aj bezpečnostou dopravy. Ved' kedysi vznikli hlavne preto, aby chránili pocestných (a konej!) pred slniečnou páľavou.

V noci, za dažďa a hmyľ, alej zase uľahčovala orientáciu, ukazovala smer, vymedzovala cestu a nepúšťala do priekopy. Cestné zákony preto nariadovali vysádzaf stromy v prvom rade vedľa cesty, ktorá viedla pozdĺž nebezpečných roklín, potokov či riek.

Stromoradia navyše pôsobia ako prírodné vetrolamy, zmierňujú bočný vietor a obmedzujú výrenie prachu z polí. V zime zase bránia vytváraniu snehových jazykov.

Už architekt Marcus Vitruvius v antickom Ríme upozor-

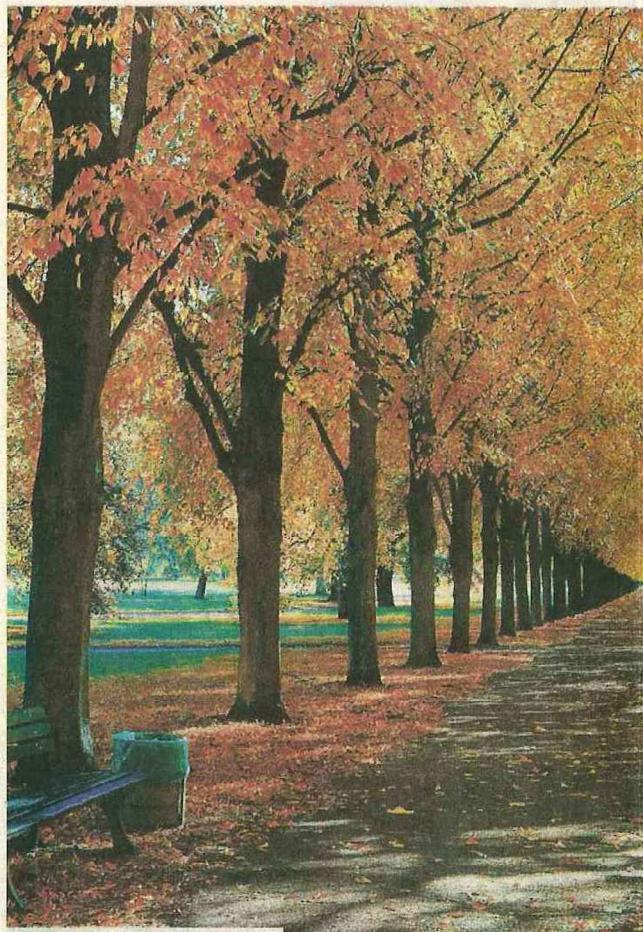
ňoval na význam vysádzania alejí, ktoré by tienili na verejných promenádach a hlavných cestách. Renesanční architekti Leone Alberti a neškôr i Andrea Palladio objavili túto tradíciu pre súčasný svet. Z Talianska sa k nám doštala v období baroka.

Prvé aleje v Uhorsku vzni-
kali zároveň s prvým leto-
hrádkami. Lud sa onedľho
inspiroval krajinnou archi-
tektúrou šľachty a začal vy-
sádzať stromy pozdĺž cest
a cestičiek, ktoré viedli ku
kaplnkám, vyniam, mly-
nom. A zároveň tiež prináša-
li orientáciu, tieň, miesto pre
odych lúďom i zvieratám.

„Aleje bola i niekde naďalej sú významné stavebné a kompozičné prvky, ktoré členia krajinu na jednotlivé priestory a navzájom ich spájajú“ poznamenáva Balko.

Číže prírodné stavby. A prírodné chodby (samotné slovo „alej“ pochádza z francúzskeho „allee“, čo znamená nelen cesta či chôdza, vychádzka, ale aj chodba). Zaujímavé, že ľudia dnes prejavia väčšie emócie, keď búrajú nejakú starú budovu, než pri odstraňovaní starej aleje či stromoradia.

Najviac alejí u nás vzniklo za vlády Márie Terézie a Jozefa II. Vtedy napríklad vyrástol na pravom brehu Dunaja aj bratislavský Sad Janka Kráľa ako prvý verejný park v strednej Európe. Pod vplyvom barokového klasicizmu sa na ploche lužného lesa vytvorila osemramenná hviezda priesekov, pozdĺž ktorých sa neskôr vysadili stromoradia. Jednotlivé aleje dostali názvy podľa druhu stromov - jelšová, vŕbová, javorová a tak ďalej. Už pred 260 rokmi vyšiel prípis, ktorý ukladal povinnosť vysádzať stro-

Jeseň aleje pozláti. Foto: ARCHIW

Klub ochrancov zelene v Senici sa medzi prvými na Slovensku pustil tohto roku do revitalizácie tamojšej starej čerešňovej aleje. FOTO: WWW.OZKOZEL.SK

my pri nových cisárskych cestách. Vtedy tiež začali vysádzať prvé ovocné stro-moradia. Okrem hospodár-skeho úžitku mali aj vojenský význam. Vojskám poskytovali orientáciu v teréne, potravu a v prípade potreby aj drevo na vozy a lafety diel. Panovníci z týchto dôvodov prika-zovali vysádzať určité druhý drevín. Jedni topole, iní na-príklad bresty.

Pred 150 rokmi sa

v habsburskej monarchii dokončila výstavba cisárskych ciest a začali sa budovať vtedajšie neštátne cesty. Zákon nariadil vysádzať vedľa nich aleje alebo „ak to ináč nejde, aspoň jednoduché stromoradia“. Uprednostňovali sa „ovočné stromy a moruše“.

A skutočne, potom sa už rozmáhala len výsadbav ovocných alejí a stromoradí, zatiaľ čo aleje z obdobia baroka medzitým zostarli. Sčasti